

Handläggare

Christer Knutås
Tfn: 08-508 30177

Diarienummer

36-1289/2008

Datum

~~2008-04-14~~
2008-05-13

KNs sammanträde

2008-04-22

Sidnummer

I (3)

Ärendenummer

11 8

BELYSNING PÅ BEGRAVNINGSPLATSER

Förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden godkänner redovisningen.

Mats Larsson
Förvaltningschef

Christer Knutås
Avdelningschef

Ärendets beredning

Detta ärende har handlagts inom tekniska avdelningen.

Utlåtande

BAKGRUND

God belysning på och invid våra elva begravningsplatser är en angelägen fråga ur bland annat säkerhets- och tillgänglighetssynpunkt. Nämnden gav vid sammanträde 2007-10-30 förvaltningen i uppdrag att återkomma med en redovisning med kommentarer, beträffande obefintlig och/eller befintlig belysning på begravningsplatserna och parkeringsplatser intill begravningsplatserna.

FÖRVALTNINGENS SYNPUNKTER

I ett examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet har Matilda Sabel studerat ljussättning av begravningsplatser. Följande redogörelse är hämtad från hennes arbete om Galärvarvskyrkogården.

”Kyrkogårdens eller begravningsplatsens primära funktion är att vara en minnesplats för de levande och en gravplats för de döda. Det är även en plats för kulturhistoriska betraktelser – en spegel av förfluten tid. Begravningsplatsen är även en grön lunga i staden som är medvetet utformad för besökarna. Begravningsplatsen unika tilltal gör att dess miljö skiljer sig från en park. Det som skiljer en begravningsplats från en park är

stämningen - begravningsplatsen har en sorts värdighet som en vanlig park oftast saknar. Kyrkogårdar används, till skillnad från parker, huvudsakligen dagtid som arbetsplats och för ritualer och besök medan parker kan besökas i princip hela dygnet. I andra städer, till exempel Malmö och Köpenhamn finns begravningsplatser som även nyttjas som park men dessa är då endast öppna på dagtid och har låsta grindar på kvällar och nätter.

Kyrkogårdar är till sin natur offentliga platser, trots att de ligger på kvartersmark, men inte allmänna platser enligt lagen. Begravningsplatsen är inte heller ett fredat område, ett statistiskt område som inte påverkas av samhällets och religionernas utveckling. Begravningsplatsen är snarare en spegling av de värdegemenskaper och en tolkning av de livsmönster som råder i varje historisk tid. Det blir tydligt när vi besöker kyrkogårdar som anlagts vid olika tider, när vi läser på gravstenar eller när vi blickar ut över kyrkogårdslandskapets mångfald av kistgravar, urngravar, askgravplatser, och minneslundar.

Riter och traditioner som har med livet och döden att göra, det som hör ihop med dop, vigsel och begravning, förändras långsammare än andra traditioner. Det beror på att människor är konservativa i dessa traditioner och känner sig trygga i att där göra som man alltid har gjort. Samtidigt sker en successiv förändring, men ofta upptäcker vi inte när den sker för att det går så långsamt. Först i efterhand kan vi se att så här såg det inte ut, så här gjorde man inte för tio år sedan. Förändring, utveckling och anpassning är alltså nödvändiga och pågår hela tiden – oavsett om vi vill eller inte. Det gäller förstås även nyttjandet av kyrkogården eller begravningsplatsen.

Eftersom det är hur kyrkogården nyttjas som till stor del styr belysningsplaneringen, är förändringen en viktig fråga. Ska vi tillåta och bejaka ett bredare bruk i framtiden eller måste vi tvingas åter låsa grindarna till kyrkogården vid mörkrets inbrott? Hur skyddar vi de kulturhistoriskt värdefulla platserna som kyrkogårdar och begravningsplatser utgör utan att stänga användarna ute? Det handlar om när, hur och var kyrkogården används, och förstås av vilka människor. Vi vet ju att människor förändras – alltså förändras även användningen.

En genomtänkt ljussättning av en plats bidrar i allra högsta grad till ökad säkerhet och trygghet för besökarna. Säkerhet innebär att risken för överfall och rån minimeras och att det går att ta sig fram på en plats utan att snubbla eller halka. Med belysning kan mörka svårtillgängliga delar av ett område göras både tillgängliga och trevliga. En väl upplyst miljö motverkar dessutom kriminalitet och vandalisering. Som gående rör man sig långsamt och skapar sig en bild av omgivningen genom associationer och en mängd olika sinnesintryck. Då är behovet stort av en ljussättning som modellerar miljön med hjälp av ljus och skugga och nyanser i belysningsstyrka och ljusfärg.

Belysning, liksom all gestaltning av miljöer, måste grunda sig på väl avvägda beslut om önskad funktion, tillgänglighet, trygghet, kulturell och religiös anpassning, ekonomi, hållbarhet, teknik och estetik. På en kyrkogård eller begravningsplats är funktions- och tillgänglighetskraven särskilt komplexa, varför man i många fall undviker att förnya och modernisera.

Den snabba tekniska utvecklingen av ljuskällor och armaturutformning erbjuder i dag många möjligheter till förbättring och försköning än bara utbyte av ljuskällor i befintliga armaturer. Självklart handlar det om ekonomiska begränsningar, men vår upplevelse av ökad trygghet och tillgänglighet påverkas i hög grad av ljussättningen på en plats, liksom

trivseln och känslan av att någon bryr sig om och utvecklar vår utemiljö. Det låter enkelt men är i själva verket ganska komplicerat, särskilt om det handlar om en kulturhistoriskt värdefull och speciell miljö som en kyrkogård eller begravningsplats. Belysningen ska vara anpassad efter användarnas behov och platsens karaktär, vara både energisnål och hållbar och skapa nya ljusa rumsligheter i mörkret.

En intressant och grundläggande fråga om människors nyttjande av kyrkogårdar och graden av tillgänglighet på en begravningsplats är: vad skiljer ett vackert mörker från ett skrämmande mörker?

Mörker definieras som frånvaro av eller brist på ljus. Men mörkret behövs, för utan mörkret skulle vi inte förstå att uppskatta ljuset. Det ena förutsätter att vi känner till dess motsats och vi behöver alltså mörkret som kontrast till ljuset. Mörker kan upplevas såväl skyddande som skrämmande och olika personer kan uppleva mörker på helt skilda sätt. En plats utomhus relaterar alltid till den öppna, mörka himlen och ingen artificiell belysning kan jaga bort det mörkret. Istället måste belysning utomhus samverka med mörkret. Vad har egentligen mörkret för kvaliteter att värna om? Mörker kan erbjuda ett rum att vara själv i, utan att bli beskådad och värderad. Mörker kan ses som en möjlighet att se stjärnor på natthimlen, promenera i månsken, att kura skymning och tända ljus– en möjlighet till stillhet och reflektion.”

Förvaltningens förslag

Frågan om belysning av begravningsplatser är, som framgår av nämnda examensarbete, mycket komplex. Utredningar och beslut om belysning av platser och stråk på begravningsplatser måste därför bli specifik för varje plats, stråk och kyrkogård.

Kyrkogårdsförvaltningen har i ärendet ”Underlag till budget för 2009 och inriktning 2010 och 2011” föreslagit att medel avsätts i budget för år 2009 till insatser för att förbättra belysningen på två begravningsplatser. Vilka konkreta åtgärder som kommer att genomföras kommer att tas fram i de planeringsutredningar som föregriper genomförandet.

Samråd med de fackliga organisationerna har ägt rum 2008-04-10.